

1432.

Na osnovu člana 110 stav 12 Zakona o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12 i 30/17), Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, uz saglasnost Ministarstva odbrane, donijelo je

PRAVILNIK O NAČINU UPRAVLJANJA I STRUKTURAMA VAZDUŠNOG PROSTORA

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se način upravljanja vazдушnim prostorom i strukture vazдушnog prostora, radi sigurnog, efikasnog i fleksibilnog korišćenja crnogorskog vazдушnog prostora.

Značenje izraza

Član 2

Izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) **ažurirani plan upotrebe vazдушnog prostora (Updated Airspace Use Plan – UUP)** je ASM poruka sa statusom NOTAM-a, koju izdaje jedinica za upravljanje vazдушnim prostorom u cilju ažuriranja i zamjene informacije sadržane u planu upotrebe vazдушnog prostora/prethodno važećem ažuriranom planu upotrebe vazдушnog prostora;
- 2) **centralizovana funkcija za podatke u vazдушnom prostoru (Centralised Airspace Data Function – CADF)** je funkcija koju vrši menadžer mreže država članica Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (European Civil Aviation Conference – ECAC) radi njihovog objavljivanja na portalu za mrežne operacije (Network Operations Portal – NOP);
- 3) **EUROCONTROL** je evropska organizacija osnovana Međunarodnom konvencijom o saradnji u cilju postizanja sigurnosti vazdušne plovidbe;
- 4) **jedinica za upravljanje vazдушnim prostorom (Airspace Management Cell – AMC)** je jedinica koja je odgovorna za svakodnevno upravljanje vazдушnim prostorom u nadležnosti jedne ili više država članica Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC);
- 5) **kontrolisani aerodrom (Controlled airport)** je aerodrom na kome se pruža usluga kontrole letenja aerodromskom saobraćaju bez obzira na to da li se nalazi u kontrolisanoj zoni;
- 6) **kontrolisani vazdušni prostor** je dio vazдушnog prostora određenih dimenzija u kojem se pruža usluga kontrole letenja u skladu sa klasifikacijom vazдушnog prostora;
- 7) **nadležna kontrola letenja (Air Traffic Control Unit – ATC unit)** je oblasni centar kontrole, prilazna kontrola ili aerodromska kontrola vazдушnog saobraćaja;
- 8) **NOTAM** je objavljivanje hitnih informacije uspostavljanju, stanju ili izmjeni vazduhoplovnog sredstva, usluge, postupka ili opasnosti, čije je blagovremeno poznavanje neophodno osoblju koje učestvuje u pripremi i izvršenju leta na način uobičajen u vazдушnom saobraćaju;
- 9) **odobrenje kontrole letenja (ATC clearance)** je ovlašćenje za vazduhoplov da nastavi let prema uputstvima jedinice kontrole letenja;
- 10) **plan upotrebe vazдушnog prostora (Airspace Use Plan – AUP)** je upotreba vazдушnog prostora putem NOTAM-a, kojim se obavještava o privremenoj dodjeli na korišćenje vazдушnog prostora za određeni vremenski period;
- 11) **pravila instrumentalnog letenja (Instrument Flight Rules – IFR)** su pravila letenja po instrumentima;
- 12) **pravila vizuelnog letenja (Visual Flight Rules – VFR)** su pravila letenja u vizuelnim meteorološkim uslovima;
- 13) **pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi (Air Navigation Service Provider – ANSP)** je pravno lice koje ima sertifikat za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi za vazdušni saobraćaj;
- 14) **ruta prostorne navigacije (Area Navigation Route – RNAV)** je ATS ruta koja je projektovana po principu i za potrebe vršenja prostorne navigacije;

- 15) **savjetodavna ruta (Advisory route)** je određena ruta duž koje je na raspolaganju pružanje savjetodavnih usluga u vazдушnom saobraćaju;
- 16) **standardni instrumentalni dolazak (Standard Instrument arrival – STAR)** je utvrđena IFR ruta u dolasku na slijetanje koja povezuje značajnu tačku na ATS ruti sa tačkom od koje počinje objavljena procedura instrumentalnog prilaza za slijetanje;
- 17) **standardni instrumentalni odlazak (Standard Instrument Departure – SID)** je utvrđena IFR ruta u odlasku koja povezuje aerodrom ili određenu poletno slijetnu stazu (Runway) aerodroma sa određenom značajnom tačkom na ATS ruti;
- 18) **strukture vazdušnog prostora** su određeni djelovi vazdušnog prostora projektovani tako da obezbijede sigurne operacije vazduhoplova;
- 19) **upravljanje protokom vazdušnog saobraćaja (Air Traffic Flow Management – ATFM)** je funkcija koja se obavlja radi sigurnog, redovnog i efikasnog protoka vazdušnog saobraćaja, uz maksimalno korišćenje kapaciteta kontrole vazdušnog saobraćaja i uz obim saobraćaja u skladu sa kapacitetima koje su objavili određeni pružaoci usluga kontrole vazdušnog saobraćaja;
- 20) **upravljanje vazdušnim prostorom (Airspace Management – ASM)** je planiranje u cilju maksimalne upotrebe raspoloživog vazdušnog prostora putem dinamičke podjele vremena i segregacije vazdušnog prostora između različitih kategorija korisnika vazdušnog prostora na osnovu kratkoročnih potreba;
- 21) **upravljanje vazdušnim saobraćajem (Air Traffic Management – ATM)** je skup funkcija u vazduhoplovu i na zemlji koji obuhvata operativne usluge u vazdušnom saobraćaju (Air Traffic Services – ATS), upravljanje vazdušnim prostorom (Airspace Management – ASM) i upravljanje protokom vazdušnog saobraćaja (Air Traffic Flow Management – ATFM), potrebne radi osiguranja sigurnog i efikasnog kretanja vazduhoplova tokom svih faza operacija vazduhoplova;
- 22) **zbornik vazduhoplovnih informacija (Aeronautical Information Publication – AIP)** je publikacija koja sadrži vazduhoplovne informacije trajnog karaktera neophodne za vazдушnu plovidbu koja se izdaje sa dozvolom države.

Način upravljanja vazdušnim prostorom

Član 3

Upravljanje vazdušnim prostorom obuhvata tri nivoa:

- 1) strateško upravljanje vazdušnim prostorom (ASM nivo 1);
- 2) pre-taktičko upravljanje vazdušnim prostorom (ASM nivo 2);
- 3) taktičko upravljanje vazdušnim prostorom (ASM nivo 3).

Strateško upravljanje vazdušnim prostorom (ASM nivo 1)

Član 4

- (1) Strateško upravljanje vazdušnim prostorom (ASM nivo 1) vrši se na način koji omogućava korisnicima vazdušnog prostora uvažavanje sigurnosnih, bezbjednosnih i ekonomskih zahtjeva i obuhvata utvrđivanje i/ili izmjenu struktura vazdušnog prostora i/ili odobravanje upotreba struktura vazdušnog prostora.
- (2) Utvrđivanje i/ili izmjena struktura vazdušnog prostora i/ili odobravanje načina upotrebe struktura vazdušnog prostora vrši se na osnovu podnijetog zahtjeva.
- (3) Zahtjev iz stava 2 ovog člana, može se podnijeti za:
  - 1) izmjene granica određenog dijela vazdušnog prostora (vertikalno i horizontalno);
  - 2) uspostavljanje ili redizajniranje zabranjenog, uslovno zabranjenog ili opasnog područja;
  - 3) izmjene vrste operacija u određenom dijelu vazdušnog prostora i/ili uslova korišćenja tog vazdušnog prostora;
  - 4) izmjene klasifikacije vazdušnog prostora;
  - 5) privremene situacije koje zahtijevaju zaštićeni vazdušni prostor;
  - 6) vrijeme kada strukture vazdušnog prostora mogu biti aktivirane;

- 7) izmjene ATS ruta, standardnog instrumentalnog dolaska – Standard Instrument Arrival (u daljem tekstu: STAR) i standardnog instrumentalnog odlaska – Standard Instrument Departure (u daljem tekstu: SID).
- (4) Zahtjev iz stava 2 ovog člana podnosi se na obrascu koji je sastavni dio ovog pravilnika.
- (5) Uz zahtjev iz stava 2 ovog člana, dostavlja se sigurnosna procjena koja sadrži identifikaciju opasnosti, procjenu sigurnosti i mjere za ublažavanje rizika, a ukoliko je potrebno dostavlja se i aeronautička studija, studija uticaja na životnu sredinu.

Pre-taktičko upravljanje vazдушnim prostorom (ASM nivo 2)

Član 5

- (1) Pre-taktičko upravljanje vazдушnim prostorom (ASM nivo 2) obuhvata dnevnu alokaciju vazdušnog prostora i blagovremeno obavještanje o raspoloživosti vazdušnog prostora.
- (2) Obavještanje o raspoloživosti vazdušnog prostora vrši jedinica za upravljanje vazdušnim prostorom u čijem radu učestvuju i predstavnici organa državne uprave nadležnog za poslove odbrane (u daljem tekstu: AMC jedinica) putem AUP/UUP, na način uobičajen u vazdušnom saobraćaju.
- (3) Pravno lice koje pruža usluge u vazdušnoj plovidbi, operator vazduhoplova, operator aerodroma i drugi subjekti koji obavljaju poslove iz oblasti vazdušnog saobraćaja (u daljem tekstu: vazduhoplovni subjekat) kojem je odobrena izmjena i upotreba strukture vazdušnog prostora, treba da:
  - 1) unaprijed planira aktivnosti upotrebe vazdušnog prostora i AMC jedinici blagovremeno podnose zahtjev za upotrebu vazdušnog prostora u skladu sa ICAO standardima i preporučenom praksom;
  - 2) AMC jedinici podnose zahtjeve za upotrebu fleksibilnih struktura vazdušnog prostora i njegovu dodjelu, dan prije obavljanja aktivnosti u vazdušnom prostoru;
  - 3) koristi vazdušni prostor na način koji je odredila AMC jedinica.
- (4) Aktom kojim se odobrava izmjena i upotreba strukture vazdušnog prostora, uređuje se način i postupak međusobne koordinacije, uslovi i način korišćenja vazdušnog prostora.

Taktičko upravljanje vazдушnim prostorom (ASM nivo 3)

Član 6

- (1) Taktičko upravljanje vazdušnim prostorom (ASM nivo 3) vrši se u stvarnom vremenu kroz saradnju pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi i organa državne uprave nadležnog za poslove odbrane, uspostavljanjem postupaka civilno-vojne saradnje i obezbjeđivanjem komunikacionih sistema za međusobnu razmjenu podataka radi aktivacije, deaktivacije i realokacije vazdušnog prostora.
- (2) Postupci i sistemi kojima se obezbjeđuje nesmetana komunikacija i razmjena podataka radi aktivacije, deaktivacije i realokacije pojedinih struktura vazdušnog prostora, treba da osiguraju blagovremenu i efikasnu razmjenu podataka o modifikaciji planiranih aktivnosti u vazdušnom prostoru između svih učesnika u upravljanju vazdušnim prostorom na taktičkom nivou upravljanja vazdušnim prostorom (ASM nivo 3), kao i blagovremeno obavještanje svih zainteresovanih korisnika vazdušnog prostora o statusu vazdušnog prostora sa ciljem omogućavanja sigurnog, efikasnog i ekonomski isplativog izvođenja vazdušnih operacija.

Strukture i granice vazdušnog prostora

Član 7

Strukture i granice vazdušnog prostora date su u Prilogu koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Stupanje na snagu

Član 8

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“, a primjenjivaće se od 4. januara 2018. godine.

Broj:344/17-06-7504/2

Podgorica, 23. oktobra 2017. godine

Ministar,
Osman Nurković, s.r.

OBRAZAC

ZAHTEJEV ZA UTVRĐIVANJE I/ILI IZMJENU STRUKTURA VAZDUŠNOG PROSTORA I/ILI NJIHOVU UPOTREBU

DIO 1: KONTAKT PODACI	
Ime podnosioca zahtjeva:	
Kontakt osoba:	
Broj telefona:	Broj faxes: .....
E-mail:	
(Alternativna) Kontakt osoba:.....	
Broj telefona:	Broj faxes: .....
E-mail:	

DIO 2: RAZLOG PODNOŠENJAZAHTEJEVA:		
☐ utvrđivanje nove strukture u vazdušnom prostoru	☐ izmjena strukture u vazdušnom prostoru	☐ upotreba strukture u vazdušnom prostoru
(detaljno obrazložiti)		

DIO 3: GRANICE STRUKTURE VAZDUŠNOG PROSTORA	
ICAO oznaka: (<i>ukoliko struktura već postoji</i>):	
Horizontalne koordinate tačaka: (WGS84)	
Donja granica (<i>visina u m i ft</i>):	
Gornja granica (<i>visina u m i ft</i>):	

DIO 4: PLANIRANO VRIJEME AKTIVNOSTI STRUKTURE	
Period korišćenja strukture: (<i>datum</i>)	
Vrijeme korišćenje strukture: (<i>po lokalnom vremenu– Central European Time/Central European Summer Time – CET/CEST</i>)	

DIO 5: PRILOŽENA DOKUMENTA

	DA	NE
Aeronautička studija:	☐	☐
Sigurnosna procjena:	☐	☐
Procjena uticaja na životnu sredinu:	☐	☐
Podaci koje treba unijeti u AIP:	☐	☐
Ime, prezime i potpis ovlaštenog lica:		Mjesto: .....
		Datum: .....

PRILOG**STRUKTURE VAZDUŠNOG PROSTORA**

Vazdušni prostor obuhvata sljedeće strukture:

- 1) područje letnih informacija (FIR);
- 2) kontrolisana oblast (CTA);
- 3) gornja kontrolisana oblast (UTA);
- 4) kontrolisana zona (CTR);
- 5) završna kontrolisana oblast (TMA);
- 6) ATS ruta i vazdušni put (AWY);
- 7) privremeno izdvojeno područje (TSA);
- 8) privremeno rezervisano područje (TRA);
- 9) prekogranično područje (CBA);
- 10) uslovna ruta (CDR);
- 11) opasno područje (D);
- 12) uslovno zabranjeno područje (R);
- 13) zabranjeno područje (P);
- 14) aerodromska zona (ATZ);
- 15) zona obavezne upotrebe radija (RMZ);
- 16) zona obavezne upotrebe transpondera (TMZ);
- 17) zone za posebnu namjenu.

1) Područje letnih informacija

Područje letnih informacija je dio vazdušnog prostora u kojem se pružaju usluge letnih informacija i usluge uzbunjivanja.

Područje letnih informacija se može prostirati u donjem vazdušnom prostoru – *Flight Information Region* (FIR) i gornjem vazdušnom prostoru – *Upper Flight Information Region* (UIR).

FIR obuhvata sve vazdušne puteve i cjelokupni vazdušni prostor koji se nalazi u okviru njegovih bočnih granica, osim u slučaju kada postoji UIR.

Donja granica UIR-a je gornja vertikalna granica FIR-a i podudara se sa VFR nivoom leta, a procedure koje se u njemu primjenjuju ne moraju biti iste kao u FIR-u ispod njega.

Horizontalne granice FIR, UIR, kontrolisane oblasti i gornje kontrolisane oblasti mogu se podudarati.

2) Kontrolisana oblast (CTA)

Kontrolisana oblast (CTA) je kontrolisani vazdušni prostor koji se od određene granice iznad zemlje prostire naviše.

CTA, uključujući AWY i TMA, obuhvata vazdušnog prostora koji sadrži putanje IFR letova ili njihove djelove kojima se pružaju usluge kontrole letenja, uzimajući u obzir mogućnosti zemaljskih radio-navigacionih uređaja koji se obično koriste u tom području.

Donja granica CTA ne može biti niže od 200m (700 ft) iznad nivoa terena Above Ground Level (u daljem tekstu: AGL).

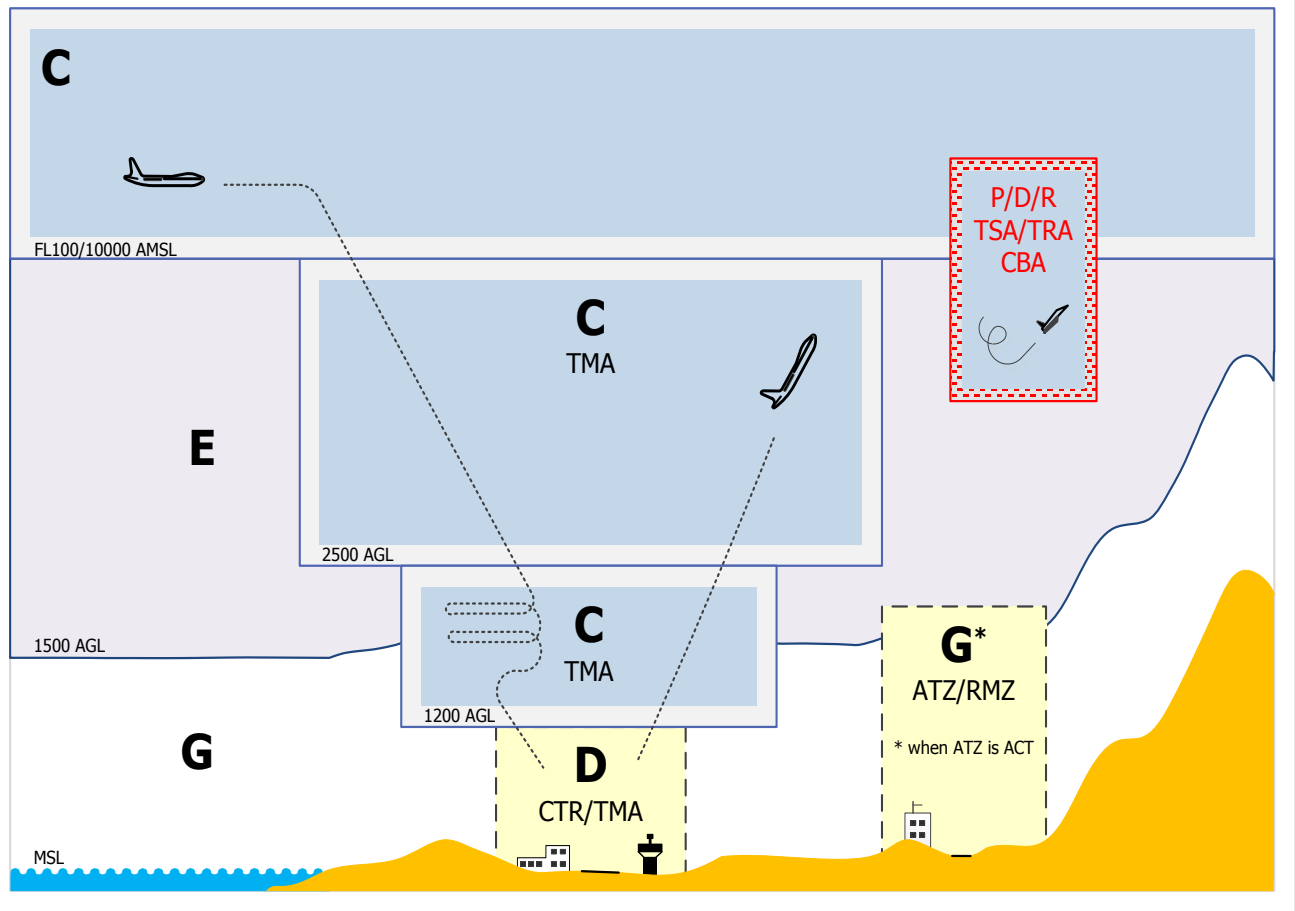
Gornja granica kontrolisane oblasti se uspostavlja ukoliko se:

- 1) usluga kontrole letenja ne pruža iznad tog nivoa; ili
- 2) kontrolisana oblast nalazi ispod gornje kontrolisane oblasti, u kojem slučaju će se gornja granica podudarati sa donjom granicom gornje kontrolisane oblasti.

Kada se uspostavlja gornja granica CTA oblasti, ona treba da se podudara sa VFR nivoom leta.

3) Gornja kontrolisana oblast (UTA)

Gornja kontrolisana oblast (UTA) je oblast u kojoj se pružaju usluge kontrole letenja IFR letovima u gornjem vazдушnom prostoru. UTA se prostire od gornje granice CTA oblasti do neograničeno uvis.

Slika 1: Strukture vazdušnog prostora u različitim klasama vazdušnog prostora

4) Kontrolisana zona (CTR)

Kontrolisana zona (CTR) označava kontrolisani vazdušni prostor koji se od površine zemlje prostire naviše do određene gornje granice.

Lateralne granice CTR obuhvataju najmanje djelove vazdušnog prostora, koji nijesu u CTA, a koji sadrže putanje IFR letova za dolazak na aerodrom i odlazak sa aerodroma u instrumentalnim meteorološkim uslovima.

Lateralne granice CTR uspostavljaju se na udaljenosti ne manjoj od 5 nautičkih milja (9 km) od referentne tačke aerodroma Aerodrome Reference Point (u daljem tekstu: ARP) u smjerovima iz kojih se vrši prilaz po instrumentima.

Lateralne granice CTR obuhvataju sljedeće elemente:

- 1) aerodromski saobraćajni krug;
- 2) segment početnog penjanja;
- 3) segment završnog prilaženja;
- 4) segment penjanja u prvoj fazi neuspjelog prilaza.

Ako se CTR nalazi u okviru lateralnih granica CTA, onda će se CTR prostirati od površine zemlje do minimalno donje granice CTA.

Ako je potrebno gornja granica CTR može biti viša od donje granice CTA.

Ako se odredi gornja granica CTR koja je viša od donje granice CTA, ili je CTR smješten van granica CTA, taj nivo bi trebalo da bude na visini koju piloti lako mogu da identifikuju, a kada je granica iznad 900 m (3000ft) onda treba da se podudara sa VFR nivoom leta.

5) Završna kontrolisana oblast (TMA)

Završna kontrolisana oblast (TMA) se uspostavlja na spajanju ATS ruta vazdušnog saobraćaja u blizini jednog ili više značajnih aerodroma i taj prostor namijenjen je za kontrolisane letove koji se obavljaju u skladu sa IFR pravilima letenja.

U horizontalnom smislu oblik i veličina TMA zavise od niza faktora, kao što su: broj aerodroma koji se u tom prostoru nalaze, broj vazdušnih puteva koji se u njega slivaju, raspored radionavigacionih sredstava, gustina vazdušnog saobraćaja.

Konfiguraciju TMA čine tri segmenta, i to:

- 1) unutrašnji segment – načelno cilindričnog oblika, poluprečnika 5 nautičkih milja (9 km) u odnosu na ARP, vertikalno rasprostranjen od površine terena do visine od 350 m (1 200 ft) AGL;
- 2) srednji segment – načelno cilindričnog oblika, poluprečnika do 10 nautičkih milja (19 km) u odnosu na ARP, sa donjom vertikalnom granicom od 350 m (1 200 ft) AGL i gornjom vertikalnom granicom od 750 m (2 500 ft) AGL;

- 3) spoljni segment – u načelu cilindričnog oblika, poluprečnika do 20 nautičkih milja (37 km) u odnosu na ARP, sa donjom vertikalnom granicom od 750 m (2 500 ft) AGL i gornjom vertikalnom granicom od 3 050 m (10 000 ft) AMSL (ukoliko je visina prelazne apsolutnevisine niža od 3 050 m (10 000 ft) AMSL, nivo leta FL 100 će se koristiti kao gornja vertikalna granica ovog segmenta).
- 6) ATS ruta i vazdušni put (AWY)
ATS ruta je određena maršuta namijenjena za usmjeravanje toka saobraćaja, radi efikasnijeg pružanja usluga u vazdušnom saobraćaju. Termin ATS ruta koristi se da označi: AWY, savjetodavnu rutu (Advisory route), kontrolisanu ili nekontrolisanu rutu, dolaznu ili odlaznu rutu.
ATS ruta se određuje na osnovu sljedećih parametara:
- 1) oznake ATS rute (ime vazdušnog puta, SID, STAR);
  - 2) putanja od i do značajnih tačaka;
  - 3) razdaljina između značajnih tačaka;
  - 4) najmanju sigurnu apsolutnu visinu.
- AWY je koridor koji povezuje određenu lokaciju sa drugom lokacijom na određenoj apsolutnoj visini, kroz koji vazduhoplov koji ispunjava zahtjeve vazdušnog puta može da leti.
- 7) Privremeno izdvojeno područje (TSA)
Privremeno izdvojeno područje (TSA) je vazdušni prostor određenih dimenzija unutar kojeg se sprovode aktivnosti koje zahtijevaju rezervaciju prostora za isključivu upotrebu od strane pojedinih korisnika u određenom vremenskom intervalu.
TSA se uspostavlja za potrebe civilnih i vojnih korisnika, kao što je: obuka pilota, probni letetovi, istraživanje i razvoj ili djelatnosti privremenog karaktera koji zbog svoje prirode moraju biti razdvojeni kako bi se zaštitili od drugog saobraćaja.
Horizontalne i vertikalne dimenzije TSA područja utvrđuju se prema potrebi.
- 8) Privremeno rezervisano područje (TRA)
Privremeno rezervisano područje (TRA) je vazdušni prostor određenih dimenzija, koji je privremeno rezervisan za potrebe jednog korisnika u određenom vremenskom intervalu, a ostalim korisnicima je njegovo korišćenje omogućeno samo po odobrenju kontrole letenja (ATC clearance).
Prolazak drugog saobraćaja kroz TRA moguć je samo uz odobrenje kontrole letenja.
Horizontalne i vertikalne dimenzije TRA područja utvrđuju se prema potrebi.
- 9) Prekogranično područje (CBA)
Prekogranično područje (CBA) je područje ustanovljeno iznad državnih granica za specifične operativne zahtjeve, a CBA može biti ustanovljena u formi TRA ili TSA.
CBA koja nije ograničena državnim granicama može da bude locirana na način da je od koristi i opštem (General Air Traffic – GAT) i operacionom (Operational Air Traffic – OAT) saobraćaju.
U kombinaciji sa potencijalnim korišćenjem CDR koje prolaze kroz nju, CBA dovodi do unapređenja strukture vazdušnog prostora i rutne mreže u pograničnim oblastima.
CBA se uspostavlja na osnovu političkog i vojnog konsenzusa i dogovora i ugovora između dvije države, a ugovori za uspostavljanje i korišćenje odnose se na pitanja suvereniteta, odbrane, legaliteta, izvođenja operacija, životne sredine i traganja i spašavanja.
Horizontalne i vertikalne dimenzije CBA područja utvrđuju se u odnosu na potrebe.
- 10) Uslovne rute (CDR)
Uslovne rute (CDR) su nepermanentne ATS rute ili djelovi ruta koje se ustanovljavaju na ASM nivou 1 i koje se mogu planirati i koristiti samo pod određenim specifičnim uslovima.
Svrha uslovnih ruta je da se dozvoli planiranje letova na rutama koje nijesu uvijek raspoložive i koje su ustanovljene kroz privremeno izdvojene djelove vazdušnog prostora (TSA/TRA).
CDR rute se dijele prema mogućnostima planiranja i raspoloživosti korišćenja na CDR 1, 2 i 3.
Uslovi pod kojima su uslovne rute alocirane na ASM nivou 2 – podaci o vremenu i nivoima leta, šalju se kroz dnevni nacionalni plan korišćenja vazdušnog prostora (AUP) u centralizovanu funkciju za podatke u vazdušnom prostoru (Centralised Airspace Data Function – CADF).
Uvođenju CDR ruta prethodi pažljiva i metodična analiza potreba, isplativosti, ograničenja i koristi.
- 11) Opasno područje (D)
Opasno područje (D) je utvrđeni volumen vazdušnog prostora unutar kojeg se, u zavisnosti od slučaja, u određenom vremenskom intervalu mogu odvijati aktivnosti opasne za letenje vazduhoplova.
Opasno područje (D) se određuje obavezno kada postoji rizik po sigurnost obavljanja leta kroz određeni dio vazdušnog prostora.
- 12) Uslovno zabranjeno područje (R)
Uslovno zabranjeno područje (R) je dio vazdušnog prostora unutar kojeg je letenje vazduhoplovom privremeno ograničeno u skladu sa unaprijed utvrđenim uslovima.
Uslovno zabranjeno područje (R) se određuje obavezno kada postoji rizik po sigurnost obavljanja leta kroz određeni dio vazdušnog prostora dovoljno velik da se ne može ostaviti pilotima da odluče da li žele da snose taj rizik ili ne.
- 13) Zabranjeno područje (P)
Zabranjeno područje (P) je dio vazdušnog prostora određenih dimenzija iznad zemlje ili vode kroz koji je let vazduhoplovom zabranjen.
Zabranjeno područje (P) se određuje da bi se zaštitile važne državne institucije, kritični industrijski kompleksi čija bi šteta u slučaju vazduhoplovne nesreće bila katastrofalnih razmjera.
Dio vazdušnog prostora koji je označen kao zabranjeno područje (P) u potpunosti je zabranjen za letenje.
Horizontalne i vertikalne dimenzije zabranjenog područja (P) utvrđuju se u odnosu na rizik po bezbjednost objekata na zemlji koji se štite.

14) Aerodromska zona (ATZ)

Aerodromska zona (ATZ) je vazdušni prostor definisanih dimenzija uspostavljen oko aerodroma radi zaštite aerodromskog saobraćaja. Ukoliko gustina VFR saobraćaja dostiže razmjere u kojima je saobraćaj u odlasku i dolasku zbog vazduhoplova u preletu otežan, može se uspostaviti ATZ kako bi se omogućilo da jedinica kontrole letenja pruža uslugu kontrole vazduhoplovima koji ne namjeravaju da slete na predmetni aerodrom ili da izbjegnu tu zonu.

Aerodromska zona se može uspostaviti oko nekontrolisanih aerodroma kada su aktivnosti koje se sprovode na tim aerodromima (škole letenja, specifične vojne aktivnosti) nepoželjne za vazduhoplove koji nisu uključeni u te aktivnosti.

Aerodromska zona je dio vazdušnog prostora koji obuhvata putanje za sprovođenje aktivnosti, načelno cilindričnog oblika od površine terena do 600 m (2000 ft) AGL, poluprečnika od 2 nautičke milje (4 km) u odnosu na referentnu tačku aerodroma (ARP).

U aerodromskoj zoni je obavezna upotreba radio opreme.

15) Zona obavezne upotrebe radija (RMZ)

Zona obavezne upotrebe radija (RMZ) je vazdušni prostor definisanih dimenzija gdje je obavezno nošenje i korišćenje radio opreme.

Kreiranje RMZ zone omogućava zadržavanje originalne klase vazdušnog prostora sa poboljšanom svjesnošću o situaciji za vazduhoplovne operatore i kontrolu letenja, a uz uvođenje minimalnih operativnih restrikcija.

RMZ se kreira radi poboljšane vidljivosti vazduhoplova koji obavljaju letove unutar ili u blizini kompleksnih ili zagušenih vazdušnih prostora.

RMZ treba da bude minimalnih mogućih dimenzija koje će obezbjediti ispunjavanje sigurnosnih zahtjeva.

16) Zona obavezne upotrebe transpondera (TMZ)

Zona obavezne upotrebe transpondera (TMZ) je vazdušni prostor definisanih dimenzija u kojem je obavezno nošenje i korišćenje transpondera sa mogućnošću izvještavanja o visini po pritisku.

Kreiranje TMZ zone omogućava zadržavanje originalne klase vazdušnog prostora sa poboljšanom svjesnošću o situaciji za vazduhoplovne operatore i kontrolu letenja, a uz uvođenje minimalnih operativnih restrikcija.

TMZ se kreira radi poboljšane vidljivosti vazduhoplova koji obavljaju letove unutar ili u blizini kompleksnih ili zagušenih vazdušnih prostora.

TMZ treba da bude minimalnih mogućih dimenzija koje će obezbjediti ispunjavanje sigurnosnih zahtjeva.

17) Zone za posebnu namjenu

Zone za posebnu namjenu utvrđuju se na način da obezbijede sigurno, bezbjedno, efikasno i fleksibilno korišćenje vazdušnog prostora svim korisnicima uz uzimanje u obzir svih zahtjeva korisnika i određuju se kao:

- 1) zone za potrebe sportskih aktivnosti;
- 2) zone za vazduhoplovne priredbe;
- 3) zone za let bespilotnih vazduhoplova.